

A nyomort nem lehet betiltani

Vecsei Miklós a devizahitelekről, a hajléktalanná válásról és arról, miért vonzza a nagyáros a nincsteleneket

Vecsei Miklóssal, a Máltai Szeretetszolgálat alelnökével készített úgynevezett nagyinterjút a Magyar Nemzet c. napilap. A hajléktalanná válásról, az intézményi ellátás költségeiről és a devizahitelekről idézett gondolatokat a beszélgetés megjelenésének napján a Magyar Nemzet interjújára hivatkozva külön hírként kiadta a Magyar Távirati Iroda is. Az interjút Mizsei Bernadett újságíró készítette, a cikk teljes terjedelmében itt olvasható.

Ha az ország vezetése nem kezeli megfelelően a bedőlt devizahitelek ügyét, és a gazdasági válság tovább gyűrűzik, jelentősen nőhet a túlélés reményében a nagyvárosokba érkező, később nagy valószínűséggel fedél nélkülivé váló nincstelenek száma, akiket nem tud kiszolgálni a hajléktalanellátó-rendszer – nyilatkozta lapunknak Vecsei Miklós. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat alelnöke szerint azonban a klasszikus hajléktalanság elsősorban nem lakhatási probléma, hanem társadalmi, vagyis az emberi kapcsolatok hiánya. Vecsei Miklós azt vallja: az válhat hajléktalanná, akit senki sem szeret, és akinek nincs kit szeretnie.

Mizsei Bernadett

– Milyen jelentőséget tulajdonít a múlt vasárnapi, józsefvárosi népszavazásnak? Számíthat a VIII. kerület bármiféle pozitív változásra?

– A referendum egyik kérdése arra vonatkozott, hogy betiltsák-e az életvitelszerű lakhatást az utcákon. A főváros idén májusban már megtiltotta a közterületeken történő életvitelszerű tartózkodást. A VIII. kerület vezetése legfeljebb ennek végrehajtásán szigoríthat. Azt pedig nem értem, hogy egy polgármester miért kér engedélyt a lakóktól arra, hogy a fővárossal tárgyaljon. Úgy érzem, nem feltétlenül szólnak a kérdések a valóságról.

– És a kukázás tiltását érintő kérdés?

– Vajon mi irritálja jobban a lakókat: a szemetelés vagy maga a kukázás? Akik az életben maradás miatt kukáznak, nem szemetelnek, mert nem érdekük, hogy elűzzék őket a környékről. Egyébként aránylag rendszeres a kisnyugdíjasoknál, szegény nagycsaládosoknál, hogy zöldségesek vagy nagyobb boltok kukáira adott időpontban kijárnak, hogy kiegészítsék a mindennapi betevőjüket. Egy hatalmas bérházat érintő felmérésünkéből kiderült: a szegény családok harminc százaléka él ezzel a lehetőséggel. Nem a kukázást kellene megtiltani, hanem a szemetelést, ugyanis a fővárosban keletkező szemét jelentős részét nem a hajléktalanok termelik.

– Akkor mit kellett volna tennie a kerület polgármesterének, hogy a tarthatatlan állapotok megváltozzanak? Kocsis Máté szerint a városrészben élő hajléktalanok száma elérte azt a szintet, amelyet már sem szociális, sem rendészeti szempontból nem tudnak kezelni.

– Személyesen nagyon támogatom a polgármester erőfeszítéseit, és azt is, hogy a VIII. kerület előnyöket kaphasson a fővárosi forrás-elosztásnál. De először közös megoldásokat kellene találni, és csak ezután lehetne szigorításokat, tiltásokat bevezetni.

– Kocsis Máté azt mondta, a népszavazással megerősítést és hivatkozási alapot szeretne kapni a döntéseihez.

– A nyomort nem betiltani, hanem megszüntetni, meggyógyítani, orvosolni kell. Nem véletlenül használok egészségügyi kifejezéseket: a hajléktalanság társadalmi betegség, amelyet nem lehet megtiltani. A nagyvárosok problémái az egész ország nyomorúságát tükrözik. Sajnos az elmúlt 5-10 évben a budai kukák és a gazdag kerületek lomtalanításai a vidéki nyomor túlélési

alternatíváivá váltak. Valóban sok hajléktalan gyűlt össze a nyomor és a szállók nagy száma miatt a VIII. kerületben, de nem ott kukáznak a legtöbben. Nem érdemes a VIII. kerület nyomorában kukázni.

– *Ezen a régi, jónak nem nevezhető szokáson, a lomtalanítás rendszerén most változtatna a főváros közszolgáltatója, az FKF Zrt.*

– A lomtalanítás nemcsak túlélési lehetőség, hanem társadalmi haszonnal is jár, hiszen újrahasznosul, és nem kerül a méregdrágán létrehozott szemétteltelepekre.

– *A hasznosság mellett az is tény, hogy hangosak, idegesítik a lakókat, ráadásul pénzt kérnek a lefoglalt lomokért attól, aki később ér a helyszínre.*

– Gondoljunk csak bele: ezek a családok napokig ott állnak, és „örzik” a mi szemetünket a kevés bevétel reményében. Miért olyan irgalmatlan nagy áldozat meglátni és elfogadni ezt? És szörnyű kérdés, hogy miért nincsenek iskolában a gyerekek, de a válasz egyszerű: a túlélés fontosabb. Bizonyára a lomtalanítás tiltásával eléri azt, hogy ezek a családok nem jönnek fel Budapestre, de hogy a nélkülözési kiszolgáltatottságuk nem csökken, az biztos. Ne a lomok között sejtsük a lomtalanításból meggazdagodó, az ország gazdaságát megroppantó maffiát.

– *Hány hajléktalan ember él a főváros utcáin?*

– A nagyon rossz állapotú, pszichésen zavart, alkoholbeteg, agresszív, elviselhetetlen szagokat árasztó emberekből néhány száz, maximum ezer él a fővárosban. A többiek önellátóak, és sokan elbújnak a szemünk elől.

– *A deviáns viselkedésű hajléktalanoktól félnek a helyiek, ezért akar változást Józsefváros vezetése.*

– Az értékrendjében megroppant, normáit veszített ember nekünk is nagy kihívást jelent. Súlyos bűncselekményt nagyon ritka esetben követnek el hajléktalanok. Inkább egymást bántják: például összeverik egymást egy flakon borért.

– *És a csepeli ügy?*

– Kíváncsi vagyok a nyomozás végére, de úgy gondolom, a hajléktalan emberek inkább áldozatok. 1989 óta látjuk, hogy milyen „üzletekbe”, bűncselekményekbe vonják be a legkiszolgáltatottabb rétegeket. Ez a világ felületesen nagyon másképp néz ki, mint közléről.

– *A főváros a Magyar Máltai Szeretetszolgálatot és a Menhely Alapítványt bízta meg azzal, hogy rendbe tegyék a 20 éve vergődő, eredménytelen hajléktalanellátást. Mit terveznek?*

– A hajléktalanellátás az elmúlt húsz évben heroikus küzdelmet vívott a társadalmon kívül rekedtek megmentéséért. Remélem sokak számára világos, hogy önmagában ez a munka nem lehet sem sikeres, sem sikertelen. A következő években arra lesz lehetőségünk, hogy a fővárosi források elosztását újragondoljuk, és egyénre szabottan oldjuk meg a hajléktalan emberek problémáit. Szeretnénk minden esetben szociális diagnózist felállítani, és megtudni, ki miért vált fedél nélkülivé. Minden szóba jöhet: munkásszálló, albérlet, esetleg az, hogy visszakerülhessenek a családjukhoz, ha lehetőség nyílik rá. Ha az érintettekkel együtt a vidék mellett döntünk, azt kizárólag azért tesszük, mert úgy látjuk, hogy ott nagyobb esély van a rehabilitációjukra, a túlélésére. Csak azért, hogy a fővárost megszabadítsuk egy „problémától”, nem teszünk ilyet. Minket nem vezethet az, hogy politikailag mi lehet a célszerű.

– *Az egyéni problémák megoldása rengeteg pénzbe kerül.*

– Ma 45 ezer forintjába kerül az államnak egy hajléktalan ember havonta, ezen felül az önkormányzatnak is kell fizetnie, és a civilek is hozzátesznek. Vagyis nagyon drága az intézményi ellátás. Ha valakinek „csak” az a problémája, hogy nem tud hol aludni, de dolgozik, nem előnyös betenni egy intézménybe, ahol intézményfüggő lesz, leszokik arról, hogy önmagáról gondoskodik. Az új koncepciókban legalább a támogatások egy részét másképp szeretnénk elkölteni. Mindenekelőtt az utcán élők ellátáshoz jutását támogatjuk majd. Szeretnénk differenciálni a fővárosi támogatást, ami eddig a férőhelyek száma alapján határozta meg a támogatás mértékét. Mindenki után ugyanannyi pénz járt, pedig arra, akinek súlyosabb az állapota, több pénzt kell költeni, mert alkoholista vagy pszichiátriai problémákkal küzd, esetleg súlyosan beteg.

– *Akkor is eredményesen tudnak dolgozni, ha a gazdasági válság erősödik?*

– A válság hatására a szemünk láttára csúszik szét sok család, ami hosszú távon a hajléktalanság szélesedéséhez vezethet. A klasszikus hajléktalanság nem lakhatási probléma, hanem társadalmi: kapcsolati tökehiány. Aki nem szerethet, és akit nem szeretnek, az lehet hajléktalan. Ha engem szeretnek, az megóv attól, hogy hajléktalanná váljak, ha pedig én szeretek, akkor is elkerülöm, mert van céloom. Ha elválik egy házaspár, nagy valószínűséggel nem válik hajléktalanná az, aki neveli a gyermeket, mert számára marad életcél. Lehet, hogy az apa még fut néhány kört, de aztán sokan közülük elvesztik a munkájukat, megisszák reggel tízkor az első sörüket vagy alszanak utcán, parkban, és először szeretkeznek kapualjban. Ezután jön az úgynevezett kiilleszkedési állapot, amikor minden mindegy.

– *Számukra van visszaút?*

– Csak akkor, ha eljön valaki az életükbe, aki újra bebizonyítja, hogy értékes emberek, ha lesz életcéljuk. Ha felcsillan egy szép életcél – amiben majdnem biztos, hogy van egy másik ember –, akkor van esély. Sokat segíthet, ha valaki már megtapasztalta, hogy milyen a családi intimitás, milyen odabújni valakihez. A szociális munkás sokat segíthet a talpra állásban, de ezt a segítő munkát nagyon nehéz hajléktalanszállón végezni.

– *Várható, hogy a bedőlt devizahitelek, a lakáselvesztések miatt sok vidéki, hajléktalanná vált ember jön fel a fővárosba?*

– Erre minden esély megvan. Egy aluljáró – bár ott már nem tartózkodhatnak hosszasan – egy cigányteleppel összehasonlítva ugyanis sokkal komfortosabb. Ott van világítás, meleg, illetve ruhát, aprópénzt, ételmelet kaphatnak.

– *Lesz számukra elég férőhely?*

– A jelzálogválságot nem lehet hajléktalanszállókkal kezelni. A családok, a közösségek megerősítése lehet a cél.

– *Nőtt a romák száma a hajléktalanok között? A cigány közösségek köztudottan erősek.*

– Tíz évvel ezelőtt alig volt mérhető a cigányság jelenléte közöttük, most 25 százalék a nyomor következtében. Fontos, hogy ebben az esetben a nyomor kifejezést használjuk, mert ez nem szegénység. A nyomor következtében azok az erős cigány közösségek is szétesnek, amelyek a legnehezebb időkben is életben tartották tagjaikat. A nyomor szétmar mindent. Amikor szegénységről beszélünk, akkor elemi dolgok hiányoznak, de kemény munkával, összetartással, egymás segítségével meg lehet teremteni. Vagyis a szegénység esetében még a holnapot meg tudom jeleníteni célként.

– *Mikor válik nyomorrá a szegénység?*

– Amikor ez a hiány olyan mértékű lesz, hogy megszűnik a holnap. Vagyis akármennyire küzdök, bármit teszek, mindig kevesebbet tudok előteremteni, mint ami minimálisan szükséges lenne. Ilyenkor születik meg az „úgyis minden mindegy” állapot: nem látszik a holnap, nem látszik a cél; csak a ma marad. Ezért meg lehet kövezni bárkit, de iszonyatosan nehéz elvett célokkal megküzdeni a mindennapokban. Ráadásul a nyomorban megjelenik a modern kori rabszolgaság, aminek jó példája az uzsora.

– *Mi a feladata az államnak ebben az esetben?*

– Fel kellene vállalnia a prioritások megjelenítését. Nem történhetne meg, hogy egy nyomorban élő településen, ahol nincs munka, nincs mit enni, nincs iskola, bölcsőde, uniós pénzből falu főteret szépítsenek, vagy szelektív hulladéklerakót telepítsenek. Ráadásul utóbbinak azért sincs értelme, mert az üveget visszaváltják, a fémet értékesítik, a papírt és a petpalackot pedig elégetik. Az uniós pénzeket eddig minden kormány borzasztóan rosszul használta fel. Pedig egyszerű képletek vannak: amíg szemüveg hiányában tíz gyermekből kettő nem lát el a tábláig, ne cseréljük a zöldet digitálisra.

– *A prioritások felállítása hosszú távon akár a hajléktalanságot is megakadályozhatná?*

– Néhány dolgon már nem lehet változtatni, de a távoli jövőben eredményes lehetne. Elsősorban egyértelművé kell tenni, meg kell jeleníteni azt a folyamatot, hogy hogyan válik egy elfelejtett, nyomorult település fővárosi problémává. A Máltai Szeretetszolgálat

sosem lázad, nem tartunk demonstrációkat, csak ezeket a lépéssorozatokat igyekszünk megmutatni a döntéshozóknak.

– *Mit kezdenek azokkal a hajléktalanokkal, akik nem hajlandók bevonulni a szállókra?*

– Különbséget kell tenni a nem akar és a nem tud akarni között. Van, amikor egy-egy „nem” mögött már nincs tudatos döntés. Esetükben is meg kell keresni a problémák gyökerét.

– *őket vissza lehet még vezetni a társadalomba?*

– Az egészségügyben is vannak olyan betegségek, sérülések, amelyeket nem lehet gyógyítani, de közöttük is vannak olyanok, akiket már csak elfogadni és szeretni tudunk.

– *Években meghatározható, hogy mennyi idő után van esély arra, hogy valakit visszavezessenek a társadalomba?*

– Ha valaki tíz évig folyamatosan leépült, egy aluljáróban élt, üszkösödik a lába, tíz éve nem volt józan, nyilván kevés esély van a rehabilitációra. Ellenben ha valaki 10 évig egy erdőben élt, ahol háztartást vezetett, ahol akkumulátorról hallgatta a Sokol rádiót, könnyen visszavezethetjük a társadalomba, ha egy egyszerű, önálló lakhatást biztosítunk a számára. Az erdőben élők általában háztartást vezetnek, kevesebb közöttük az alkoholisták, így könnyebb a rehabilitációjuk. Valaki minél jobban kiilleszkedett, annál több szociális képességét veszítette el.

– *Hány embert tudnak az új koncepció segítségével elhelyezni a civil ellátóknál?*

– Évente nagyságrendileg 900 utcán élő embert.

– *Mikorra várható látható eredmény?*

– Két-három év múlva tudunk olyan eredményt elérni, amelyre a fővárosban sétálók is azt mondják: valami megváltozott az utcákon.

– *És ha a válság tovább gyűrűzik? Ha egyre több ember kerül az utcára?*

– Ezt a célt csak akkor tudjuk megvalósítani, ha a gazdasági környezet nem romlik súlyosan. A hajléktalanellátók ezt a kérdést nem tudják egyedül rendezni. Az, hogy a kormány milyen választ ad a válságra, hosszú évtizedekre meghatározza nemcsak a hajléktalanok, de az egész ország sorsát is. Az a kérdés, hogy az iszonyatos anyagi és főként lelki krízisben lévő családok egyben tudnak-e maradni. Fontos, hogy ha a lakás – mint tulajdon – elvesztése elő is fordul, a lakhatás biztonsága – mint a család egységének záloga – sose lehessen kérdés. Ha a legelesettebb rétegek leszakadnak egy társadalom testéről, akkor nincs tovább. Az a kérdés, hogy képesek vagyunk-e nem bűnös-ként, hanem közös feladatként megjeleníteni a legnyomorultabb közösségeket.